

UUDET JUOMAT, UUDET TILANTEET

JUOMATAPOJEN MUUTOKSET SUOMESSA JA EY-MAISSA 1980-LUVUN PUOLIVÄLIN JÄLKEEN

JOHDANTO

Suomessa puhutaan paljon alkoholin käyttötavojen muuttumisesta. Puheen takana on usein ajatus siitä, että alkoholiongelmat meillä suurelta osin johtuisivat erityisen rajuista juomatavoista, jolloin juomatavojen ”sivistyminen” tai ”eurooppalaistuminen” auttaisivat lievittämään ongelmia. Kysymyksen muutoksesta ja modernisaatiosta voi asettaa myös monella muulla tavalla. Miten on mahdollista, että nopean rakennemuutoksen kokeneessa ja postmodernin ovia kolkutelleessa yhteiskunnassa on voinut säilyä pitkään niin vanhakan- tainen alkoholinkäyttötapa kuin Suomessa oli asianlaita ainakin 1980-luvun puoliväliin saakka (vrt. esim. Partanen 1992)? Miten suomalaisten suhde alkoholiin liittyy niihin jännitteisiin, joita esiintyy valtion ja kansalaisten, yhteiskunnan ja yksilön välillä? Onhan juomatavojen erityispiirteet usein kytkeyty herravihaan ja voimattomien protestiin, ja alkoholipolitiikka on meillä kaikkien holhousvaltiotoimien äiti. Mitä tapahtuu juomatavoille, kun ihmisten väliset suhteet ja yhteisyyssuunnat muuttuvat modernin tai postmodernin suuntaan: kiinteän yhteiskunnallisen rakenteen ja sen määräämien elämäntapamallien sijaan tulevat tilapäiset samanmielisten yhteenliittymät (vrt. Sulkunen 1992; ks. myös

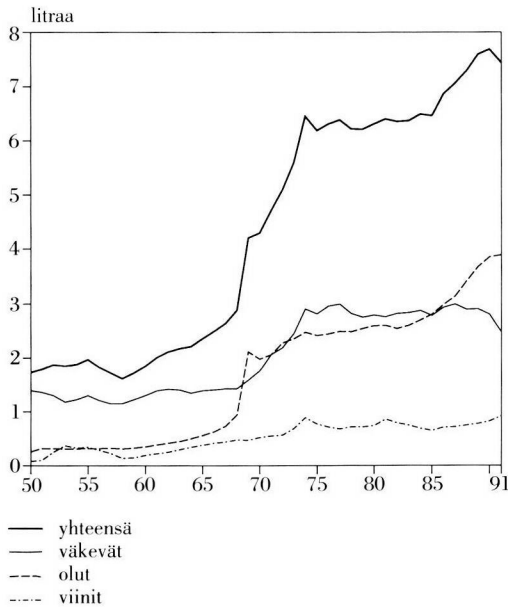
Noro 1991), ja itse kukin voi olla eri tavoin kiinnittyneenä moneen erityyppiseen ryhmittymään samanaikaisesti? Entä syöksy lama-Suomeen: tarjoaako viina lohdutusta, vaikka senkin käytöstä on myyntitilastojen mukaan jo leikattu säästösiivuja?

Tässä kirjoituksessa esittelemme ensimmäisiä tuloksia syksyllä 1992 tehdystä juomatapatutkimuksesta ja vertaamme niitä vuonna 1984 tehtyyn edelliseen laajaan tutkimukseen. Päähuomiomme on niissä ilmiöissä, jotka koskevat mietojen juomien suosion nousua sekä tähän mahdollisesti liittyntä juomistilanteiden luonteen muutosta. Pohdimme näitä ilmiöitä juomatavojen kansainvälisen muutoksen taustaa vasten ja sijoitamme Suomen Euroopan juomatapakartalle. Tutkimuksen muita tuloksia julkistetaan syksystä 1993 alkaen lukuisissa erillisissä artikkeleissa (esim. Paakkanen & Simpura 1993; Simpura 1993; Mustonen & Paakkanen & Simpura 1993).

ALKOHOLIN KULUTUKSEN JA JUOMATAPOJEN KANSAINVÄLISIÄ MUUTOSSUUNTIA

Kansainvälisessä alkoholitutkimuksessa pitkälle 1980-luvulle kiinnitettiin paljon huo-

Kuvio 1. Alkoholijuomien tilastoitu kulutus juomarühmittäin Suomessa vuosina 1950–1991, litroina absoluuttialkoholia asukasta kohti

miota läntisten teollisuusmaiden välillä sodan jälkeen tapahtuneeseen alkoholin käytön samanlaistumiseen (ks. esim. Sulkunen 1980 & 1983). Maitten väliset kulutustasoerot kaventuivat ensin siksi, että alhaisen kulutuksen maissa juominen lisääntyi 1980-luvun alkuun saakka, ja 1970-luvulta alkaen myös siksi, että paljon juovissa viinimaissa kulutus kääntyi laskuun. Kulutustasoerojen lisäksi toinen tärkeä samanlaistumispiirre oli juomalajimieltymyksissä esiintyvien erojen tasaantuminen. Jokseenkin kaikissa maissa perinteinen valtajuoma menetti osuuttaan muiden juomien hyväksi. Suomikin, vielä 1960-luvulla perinteinen viinamaa, on muuttunut olutmaaksi, niin että tällä hetkellä jo selvästi yli puolet kaikesta alkoholista nautitaan oluena. Vastaavasti viinimaissa viini menettää alaa, ja varsinkin nuorisossa näissä maissa on siirtynyt olueen ja ulkomaisiin väkeviin juomiin naut-

tien niitä kodin ja aterioiden ulkopuolella usein päihtymykseen asti (vrt. Pyörälä 1991; Rossi 1992). Varsinainen kilpailija alkoholijuomille näissä maissa ovat kuitenkin vedet ja virvoitusjuomat.

Voidaan kiistellä siitä, missä mielessä tällainen juomatapaerojen tasoittuminen on juuri modernisoitumista. Helposti tullaan sanoneeksi, että mikä tahansa muutos on modernisoitumista vain siksi, että se on jollakin tavoin uutta. Sen vuoksi onkin parempi puhua aluksi vain juomatapojen muutoksesta ja vasta lopuksi arvioida, minkälatautuisesta muutoksesta mahdollisesti on kyse. Juomatapojen muutoksia luonnehdittaessa puhutaan usein substituutiosta ja additiosta. Edellisessä tapauksessa uudet tavat ja uudet juomat syrjäyttävät vanhoja, jälkimmäisessä taas uudet tavat tulevat vanhojen rinnalle vanhojen tapojen säilyessä yhtä elinvoimaisina kuin ennenkin. Esimerkiksi Suomen suuressa alkoholiuudistuksessa vuonna 1969 kävi niin, että uusi oluenjuontitapa ei suinkaan syrjäyttänyt vanhaa väkevien nauttimista, vaan molemmat tavat voimistuivat 1970-luvun puoliväliin saakka. Kysymys oli siis additiotyypisestä muutoksesta. Viinimaiden alkoholin kulutuksen lasku näyttää taas vaativan kokonaan uutta kuvailevaa termiä, koska viinin kulutuksen väheneminen ei lähimainkaan korvautu muiden juomien lisääntyneellä käytöllä. Näissä maissa tapa nauttia runsaasti viiniä on siis osittain häviämässä, jolloin voitaisiin puhua ehkä subtrahatiosta.

1980-luvun lopun Suomi oli yksi niistä kolmesta teollistuneesta maasta, joissa alkoholin kulutus kasvoi tuona aikana; muut kaksi olivat Japani ja entinen DDR (ks. World Drink Trends 1992). Kulutuksen kasvun tärkeimpänä syynä on meillä pidetty taloudellista nousukautta. Kulutusrakenteeseen ovat vaikuttaneet muoti- ja kulttuuri-ilmiöiden lisäksi myös eri juomien hintasuhteiden muutokset. Suomessa alkoholin kulutuksen kasvu oli nimittäin mietojen juomien ja erityisesti keskioleuen kasvua (ks. kuvio 1; Alkoholitilastollinen vuosikirja 1991). Vuonna 1991 oluen

osuus oli ensimmäisen kerran yli puolet alkoholin kokonaiskulutuksesta. Mietojen viinien kulutus on kasvanut suhteellisesti nopeammin kuin oluen kulutus, mutta määrällisesti oluen kulutuksen lisäys on ollut monin verroin tärkeämpi. Väkevien viinien kulutus on sen sijaan laskenut. Väkevien juomien kulutus ei sekään alentunut ennen kuin lamavuonna 1992; tänä vuonna myös mietojuomien kulutus on vähentynyt hiukan. Tätä taustaa vasten ovat seuraavat kolme kysymystä erityisen mielenkiintomme kohteena:

1. Miten yleistä oluen, viinien ja väkevien käyttö on eri väestöryhmissä?
2. Kuinka usein suomalaiset käyttävät olutta, viiniä ja väkeviä?
3. Miten laajaa eri juomien käyttö on aterioidella?

Nämä kysymykset on valittu paitsi yleisen kiinnostavuutensa vuoksi myös siksi, että niiden avulla suomalaisten juomatapoja voidaan verrata vuonna 1988 kerättyyn aineistoon perustuvan EY-maita koskevan tutkimuksen tuloksiin (Hupkens & al. 1993). Mainitussa tutkimuksessa on myös käsitelty eri maiden alkoholin kulutuksen muutosten takana olevaa dynamiikkaa, toisin sanoen sitä, mitkä väestöryhmät ovat kussakin maassa olleet etujoukkona ”uusien” juomien omaksumisessa. Uusi juoma Välimeren maissa on olut, pohjoisemmissa EY-maissa viini. Vastaavanlaista dynamiikkaa kuvaamme saman mallin mukaisesti suomalaisten juomatapa-aineistojen varassa.

UOSIEN 1984 JA 1992 JUOMATAPATUTKIMUSTEN AINEISTOT

Alkoholitutkimussäätiö on teettänyt tutkimuksia aikuisväestön juomatavoista kahdeksan vuoden välein vuosina 1968, 1976, 1984 ja 1992. Lisäksi vuonna 1969 tehtiin vuoden 1968 tutkimuksen toisto silloisen alkoholiuudistuksen vaikutusten selvittämiseksi. Tässä

Taulukko 1. Vuosien 1984 ja 1992 juomatapatutkimusaineistojen ominaisuuksia

	1984	1992
vastausprosentti	93	87
vastaaajia yhteensä	3 624	3 446
naisia yhteensä	1 842	1 737
miehiä yhteensä	1 782	1 709
kattavuusprosentti ¹	27	35
tyypillisen syysviikon juomiskertoja	2 732	3 881

¹Haastattelutietojen perusteella arvioitu vuosikulutus prosenttia tilastoidusta alkoholin kulutuksesta.

käytämme vain vuosien 1984 ja 1992 tutkimusaineistoja (aikaisempiin aineistoihin perustuvia tuloksia ks. Simpura 1985b). Tutkimukset ovat keskenään jokseenkin samankaltaiset, joten tuloksia voi pitää hyvin vertailukelpoisina. Jonkin verran eroja syntyy siitä, että vastausprosentti aleni vuodesta 1984 vuoteen 1992. Merkittävämpi muutos on lisäys alkoholin käytön raportoinnissa, kun verrataan tutkimuksessa saatuja alkoholinkulutusarvioita myyntitilastoihin. Tämän vuoksi on mahdollista, että esitettävät tulokset liioittelevat jonkin verran alkoholin käytön lisääntymistä. Tutkimusaineistojen pääpiirteet on esitetty taulukossa 1. Tutkimustulokset koskevat 15–69-vuotiasta väestöä.

Tutkimusaineistoissa on kahdenlaisia tietoja juomisesta. Ensinnäkin on niin sanottu perusaineisto, jossa on yksikkönä henkilö ja jossa tiedot koskevat vastaajan alkoholin käyttöä. Toinen aineistotyyppi koostuu vastaajien ilmoittamista juomiskerroista haastattelua edeltäneeltä viikolta. Yksikkönä on silloin juomiskerta ja tiedot koskevat paitsi alkoholin kulutusta myös juomiskertojen tilan-ominaisuuksia. Koska haastattelut tehtiin kumpanakin vuotena syyskuussa, juomiskertatiedot kuvaavat tyypillisen syysviikon alko-

Taulukko 2. Raittiiden osuudet sukupuolen ja iän mukaan Suomessa vuosina 1984 ja 1992 (% ao. väestöryhmän vastaajista)

	1984	1992
naiset		
kaikki	27	18
15–19-vuotiaat	27	14
20–29-vuotiaat	13	7
30–49-vuotiaat	19	12
50–69-vuotiaat	49	35
miehet		
kaikki	12	10
15–19-vuotiaat	18	18
20–29-vuotiaat	6	4
30–49-vuotiaat	10	6
50–69-vuotiaat	19	18

Taulukko 3. Yleinen juomistiheys sukupuolen ja iän mukaan Suomessa vuosina 1984 ja 1992 (juomiskertoja viikossa)¹

ikä	miehet		naiset	
	1984	1992	1984	1992
15–19	0,67	0,88	0,41	0,63
20–29	1,28	1,60	0,69	0,97
30–49	1,51	1,91	0,66	0,97
50–69	1,22	1,35	0,28	0,57
kaikki	1,28	1,59	0,53	0,83

¹Vastaajien ilmoittama juomistiheys on muunnettu viikoittaisten juomiskertojen lukumääräksi.

holin käyttöä. Juomiskertojen lukumäärät ilmenevät taulukosta 1.

Eri juomien suosiota koskevien tietojen kannalta on valitettavaa, että vuoden 1984 aineistossa ei eroteltu mietoja ja väkeviä viinejä sen paremmin kuin keskiolutta ja vahvaa oluttakaan kysyttäessä eri juomaryhmien juomistiheystistä. Vuoden 1992 aineistossa on jo

yksityiskohtaisempaa tietoa. Juomatapojen muutosta kuvattaessa joudumme kuitenkin puhumaan oluesta yhtenä ryhmänä samoin kuin viineistäkin.

RAITTIUS JA JUOMISTIHEYDYS VUOSINA 1984 JA 1992

Juomatapojen peruspiirteitä kuvataan tavallisesti tarkastelemalla raittiiden osuuksia ja juomistiheyttä eri väestöryhmissä. Lisäksi usein esitetään tietoja rajun kertajuomisen tai humaltumisen yleisyydestä. Raittiilla tarkoitetaan tässä sellaisia vastaajia, jotka oman ilmoituksen mukaan eivät olleet nauttineet alkoholijuomia haastattelua edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Keskiolut laskettiin alkoholijuomaksi, ykkösolutta ja vastaavia ei. Tulosten mukaan raittius on vähentynyt naisten keskuudessa ja pysynyt ennallaan miesten keskuudessa (taulukko 2). Naisten raittiuden väheneminen ei ole jatkoa pitkäaikaiskehitykselle, vaan kyseessä on uusi käänne alaspäin. Naisten raittius nimittäin lisääntyi vuodesta 1976 vuoteen 1984. Tällä hetkellä naisten raittius on samalla tasolla kuin vuonna 1976, keskiolutuudistuksen vaikutusten tasaantumisen jälkeen (ks. Sulkunen 1985).

Yleistä juomistiheyttä voidaan kartoittaa usealla eri tavalla. Vuonna 1988 kerättyssä EY-maita koskevassa aineistossa (Hupkens & al. 1993) vastaajilta oli kysytty, kuinka usein he olivat käyttäneet olutta, viinejä, aperitiivejä ja väkeviä juomia. Yleinen juomistiheys oli saatu laskemalla nämä juomaryhmäkohtaiset tiheydet yhteen. Suomen juomatapa-aineistoista ei saada täsmälleen tätä vastaavaa tiheysmittaria. Olemme tässä käyttäneet yhteen ainoaan, yleistä juomistiheyttä koskevaan kysymykseen annettuja vastauksia. Vastaajalla oli tarjolla 11 valmista tiheysvaihtoehtoa, jotka on tässä muunnettu viikoittaisten juomiskertojen lukumääräksi. Taulukossa 3 on esitetty tällaisten kertamäärien väestöryhmäkeskiarvoja. Tulosten mukaan juomistiheys on kasvanut kaikissa väestöryhmissä. Aineisto-

Taulukko 4. Niiden alkoholin käyttäjien osuudet, jotka eivät juo olutta, viiniä tai väkeviä juomia, sukupuolen ja iän mukaan Suomessa vuosina 1984 ja 1992, %

	ikä	miehet		naiset	
		1984	1992	1984	1992
eivät juo olutta	15-19	8	4	16	11
	20-29	3	5	15	16
	30-49	3	3	22	14
	50-69	12	10	37	35
	kaikki	6	5	23	19
eivät juo viiniä	15-19	21	15	15	13
	20-29	12	10	8	5
	30-49	12	11	7	5
	50-69	23	23	11	9
	kaikki	16	14	9	7
eivät juo väkeviä juomia	15-19	8	7	12	16
	20-29	2	3	2	8
	30-49	2	1	8	11
	50-69	4	4	21	19
	kaikki	3	3	10	13

jen perusteella on päivittäinen juominen edelleen harvinaista: vain yksi prosentti naisista ja kolme prosenttia miehistä ilmoittaa nauttivansa alkoholia päivittäin.

Juomatapatutkimuksissa on myös arvioitu, kuinka suuri osa alkoholin kokonaiskulutuksesta nautitaan yli yhden promillen humalaan johtavissa tilanteissa (ks. tarkemmin Simpura 1993). Alustavien arvioiden mukaan humalakuutus on pysynyt miesten keskuudessa korkealla noin 60 prosentin tasolla huolimatta siirtymisestä miedompiin juomiin. Taulukoissa 2 ja 3 näkyvä naisten alkoholin käytön lisääntyminen on sekä vain voimistanut humalajuomisen osuutta naisten alkoholin käytössä: vuoden 1984 luku oli 33 prosenttia, vuonna 1992 jo 42 prosenttia.

JUOMALAJIKOHTAISET JUOMISTIHEYDET

Tämän kirjoituksen pääaiheena on tarkastella eri juomaryhmien käytön muutoksia. Aikaisemmissa juomatapatutkimuksissa tälle aiheelle on omistettu vain vähän huomiota. Osa-syynä on ollut se, että tutkimuksissa on haluttu nimenomaan selvittää alkoholin kokonaiskulutuksen vaihtelua väestössä. Alkoholin kokonaiskulutushan on monin verroin tärkeämpi alkoholin käytön seurausten selitystekijä kuin juomalajeihin ja juomisen tapaan liittyvät ilmiöt. Kulutustason muutosten ymmärtämiseksi on hyödyllistä kuitenkin pohtia, millaiset juomalajimieltymysten vaihtelut muutosten takana piilevät.

Yksi harvoja tutkimuksia, jossa juomalaji-

Taulukko 5. Oluen, viinien ja väkevien juomien keskimääräiset juomistiheydet sukupuolen ja iän mukaan Suomessa vuosina 1984 ja 1992

	ikä	miehet		naiset	
		1984	1992	1984	1992
olut	15–19	0,62	0,83	0,29	0,49
	20–29	1,09	1,49	0,58	0,84
	30–49	1,38	1,70	0,68	0,99
	50–69	1,24	1,29	0,42	0,77
	kaikki	1,19	1,48	0,56	0,86
viinit	15–19	0,18	0,20	0,21	0,23
	20–29	0,19	0,40	0,32	0,41
	30–49	0,33	0,48	0,29	0,39
	50–69	0,35	0,38	0,27	0,35
	kaikki	0,28	0,42	0,29	0,37
väkevät juomat	15–19	0,23	0,23	0,20	0,18
	20–29	0,47	0,34	0,22	0,16
	30–49	0,57	0,47	0,23	0,19
	50–69	0,60	0,61	0,20	0,27
	kaikki	0,51	0,45	0,22	0,20

kysymystä on erikseen tarkasteltu, oli vuonna 1979 kerättyyn aineistoon perustunut pohjoismaainen alkoholikysely. Siinä kysyttiin erikseen tyypillistä juomistiheyttä ja tyypillistä kertakulutusta oluen, viinien ja väkevien osalta. Silloin käytetyt kysymykset ovat mukana myös vuosien 1984 ja 1992 juomatapatutkimuksissa. Pohjoismaisen alkoholikyselyn mukaan oli silloisessa Suomessa varsin vähän vaihtelua oluen ja viinin nauttimistiheydessä ja kertakulutusmäärissä. Ruotsi ja Norja näyttivät silloin ”edenneen pidemmälle modernin, kansainvälisesti yhtenäistyneen juomisen suuntaan” (Simpura 1985a, 9), jossa oluen ja viinin juomisessa esiintyy monipuolisempaa vaihtelua.

Mitkä väestöryhmät ovat eniten vaikutta-

neet oluen ja viinien suosion kasvuun Suomessa? Taulukossa 4 tarkastellaan niitten alkoholin käyttäjien osuuksia, jotka pidättyvät jonkin juomaryhmän juomien nauttimisesta. Näitä ”juomalajiraittiita” koskevat tiedot osoittavat, että mietojen juomien suosion nousu on näkyvintä naisten keskuudessa, mutta miehetkin ovat tehneet osansa. Kun naiset juovat vajaan neljänneksen kaikesta alkoholista (osuus on tosin kasvanut kahdeksassa vuodessa 20:stä hieman alle 24 prosenttiin), ei naisten osuus mietojen juomien kulutusmäärien kasvusta ole kuitenkaan välttämättä niin suuri kuin taulukon 4 muutoksista voisi kuvitella. Alustavien kulutusarvioiden mukaan sekä miehet että naiset ovat lisänneet henkeä kohti laskettua alkoholin kulutustaan

noin litralla tarkastelujakson aikana.

Juomalajikohtaisista juomistiheyksistä (taulukko 5) tulee jo selvemmin esiin miesten aktiivinen osuus mietojen juomien suosion kasvussa. Kaikki ikäryhmät ovat osallistuneet kehitykseen, mutta nuoret miehet – yleensäkin eniten juova ryhmä – ovat olleet erityisen aktiivisia. Kiinnostavaa on havaita, ettei väkevien juomien nauttimistiheys ollut juuri alentunut syksyyn 1992 mennessä. Havainto sopii yhteen kulutustilastojen kanssa. Samalla se voidaan tulkita osoitukseksi siitä, että juomalajirakenteen muutos on tapahtunut niin, että mietojen juomien lisäkulutus ei ole syrjäyttänyt väkeviä juomia. Kysymys on siis niin sanotun additiomallin mukaisesta muutoksesta, ei substituutiosta.

JUOMISTILANTEET

Vuoden 1984 juomatapatutkimuksen aineistossa oli ensimmäisen kerran mukana 15-luokkainen juomistilannetyypittely, jonka mukaan vastaajia pyydettiin luokittelemaan kukin haastattelussa esiin tullut juomiskerta. Tyypittely perustui aikaisempien juomatapatutkimusten yhteydessä kerättyihin sanallisiin juomiskertakuvauksiin (ks. Simpura 1983). Tämän tyypittelyn perusteella yleisimmät juomistilanteet olivat vuonna 1984 saunomiseen liittyvät tilanteet sekä ateriat. Kummankin osuus oli silloin noin 10 prosenttia tyypillisen syysviikon juomiskerroista. Samat tilannetyypit olivat kärjessä vuoteen 1992 tultaessa: ateriakertojen osuus oli pysynyt ennallaan, mutta saunakertojen osuus oli kasvanut 16 prosenttiin kaikista juomiskerroista (ks. Paakkanen & Simpura 1993). Koska juomistiheys oli noussut, tämä merkitsee sitä, että sekä ateriakertojen että varsinkin saunomiskertojen lukumäärät olivat lisääntyneet selvästi. Karkeasti arvioiden oli tyypillisellä syysviikolla 1992 aikuisten noin 4 miljoonasta alkoholinnauttimiskerrasta saunomiskertoja 650 000 ja ateriointikertoja runsaat 400 000. Vastaavat luvut vuoden 1984 syys-

viikon 2,6 miljoonasta juomiskerrasta olivat noin 250 000 saunomista ja hieman pienempi määrä aterioita. Juomiskertojen kokonaismäärän lisäys on siis yli miljoona juomiskertaa viikossa; saunominen ja ateriat kattavat tästä lisäyksestä puolet.

Muutokset juomistilanteiden määrissä ovat siis suuria, mutta juomisen jakautuminen eri tilannetyyppeihin ei juuri ole muuttunut lukuun ottamatta saunajuomisen nousua. Saunajuominen yhdistyy luontevasti oluen suosiin kasvuun, vaikka saunomisen ja saunojen määrän suuri lisäys 1980-luvulla (ks. Paakkanen & Simpura 1993) ei yksin riitä selitykseksi. Ateriajuominenkin on lisääntynyt, mutta silti muut kuin alkoholijuomat ovat pitäneet pintansa ruokapöydässä, kahvipöydästä puhumattakaan. Suomi on maailman johtava maa sekä maito- että kahvitilastoissa. Juomatapatutkimuksessa kerätyt tiedot osoittavat, että ruokajuomissa on jatkuvasti tapahtunut siirtymistä pois maitotuotteista, mutta ei alkoholijuomiin, vaan erilaisiin vesiin ja virvokkeisiin. Tämän siirtymisliikkeen etujoukko ovat hyvin koulutetut naiset.

Vertailuaineistonamme olevat tulokset EY-maiden juomatavoista vuodelta 1988 (Hupkens & al. 1993) sisältävät tiedon siitä, olivatko vastaajat nauttineet olutta, viinejä, aperitiivejä tai väkeviä juomia haastattelua edeltäneenä päivänä aamiaisella, lounaalla, illallisella tai muina ajankohtina. Samantapaisen tiedon voi tuottaa suomalaisesta aineistosta ottamalla tarkasteltavaksi aterioiksi luokitellut juomiskerrat ja jaotteleamalla ne kellonajan perusteella eri ateriatyypeiksi. Suomalaisessa aineistossa ateriointia voi sisältyä myös muihin tilannetyyppeihin, kuten erilaisiin juhliin ja vierailuihin. Näyttää siltä, että juomatapatutkimusten ”ateriat” ovat etupäässä tavallisia normaaliin viikkorymiin kuuluvia aterioita. Koska juomistiheys on Suomessa alhainen, olemme tarkastelleet haastattelua edeltäneen päivän asemesta haastattelua edeltäneen viikon juomiskertoja (taulukko 6).

Ateriajuomista koskevia kansainvälisiä vertailuja vaikeuttaa myös se, että ateriointi-

Taulukko 6. Viinin ja oluen käyttö aterijaumana (lounas, päivällinen, muu tilanne) tyypillisellä syysviikolla Suomessa vuosina 1984 ja 1992, %

	olut		viinit	
	1984	1992	1984	1992
lounas	4	3	3	5
päivällinen	6	6	12	13
muu tilanne	90	91	86	82
yhteensä	100	100	101	100

tavat, aterioiden luonne ja niiden ajoitus vaihtelevat paljon maasta toiseen. Suomessa myöhäiset monen tunnin illalliset ovat harvinaisia, lounas supistuu pikaiseksi työpaikkaruokailuksi ja entistä harvemmat ruokakunnat kokoontuvat yhteiselle iltaterialle (vrt. Prättälä & Helminen 1990). Tiukka normi kieltää alkoholin nauttimisen työhön liittyvissä yhteyksissä (ks. Mäkelä 1981), joten alkoholin nauttiminen tavallisella arkilounaalla on epätodennäköistä. Siksi ei ole kovin yllättävää, että myös viinin nauttiminen Suomessa tapahtuu pääosin muissa tilanteissa kuin aterioilla. Aterioinnin osuus viinin nauttimiskerroista on kuitenkin hivenen kasvamassa. Kun viininjuomiskertojen kokonaismäärä on kasvanut lähes kaksinkertaiseksi vuodesta 1984 vuoteen 1992, tämä vähäinenkin osuuden kasvu merkitsee tuntuvaa lisäystä ateriointiin liittyvien viininjuomiskertojen lukumäärässä. Olut puolestaan on jäänyt edelleen lähes kokonaan aterioiden ulkopuolelle. Kuitenkin vielä vuonna 1984 parhaiten koulutetut miehet joivat sunnuntaiaaterioillaan mieluummin keskioletta kuin viiniä.

SUOMEN JUOMATAPAMUUTOKSET JA EY-MAIDEN JUOMATAVAT VUONNA 1988

Kansainvälisissä alkoholinkulutustilastoissa

Suomi sijoittuu keskikastiin (ks. World Drink Trends 1992). Tämänhetkinen 7,2 litran keskimääräinen alkoholin kulutus on likimain sama kuin Englannissa ja Yhdysvalloissa. Muut Pohjoismaat Tanskaa lukuun ottamatta ovat Suomen jäljessä. Toisaalta EY-maista vain Irlannissa juodaan vähemmän kuin Suomessa. Maailman oluenkulutustilastossa Suomi on 15. sijalla heti Hollannin jälkeen, viinitilastossa 32. sijalla juuri Norjan ja Islannin edellä, mutta väkevien juomien kulutuksessa seitsemäntenä Kyproksen ja Espanjan välissä (World Drink Trends 1992, 1–5).

Hollantilaisten tutkijoiden raportoimista EY-tiedoista (Hupkens & al. 1993) käy ilmi, että raittiiden osuudet vaihtelivat EY-maiden miesväestössä 2 ja 25 prosentin välillä ja naisväestössä 6 ja 36 prosentin välillä (ks. taulukko 7a). Nämä luvut koskevat 15 vuotta täyttänyttä väestöä. Jotkin taulukon 7a luvuista voivat tuntua yllättävän korkeilta, mutta samansuuntaisia tuloksia on saatu muissa kansainvälisissä vertailuselvityksissä (esim. Reader's Digest Eurodata, 1991) ja kansallisissa tutkimuksissa. Suomen raittiusaste on varsin lähellä EY-maiden keskitasoa. Sen sijaan juomistiheys on meillä merkittävästi alhaisempi kuin yhdessäkään EY-maassa, vaikka juomistiheys onkin meillä kasvanut.

EY-maiden välillä on suurta vaihtelua sen suhteen, kuinka suuri osa alkoholin käyttäjästä pidättyy nauttimasta olutta tai viiniä (taulukko 7b). Erot noudattavat pääasiassa jakoa eteläisiin ja pohjoisiin jäsenvaltioihin muutamia poikkeuksia. Tanskalaiset erottuvat keskieurooppalaisista jäsenkumppaneistaan osoittamalla suurta kiinnostusta viininjuontiin, ja espanjalaiset yllättävät ainakin pohjoismaisen lukijan vieroksumalla mies- ja naislukuisesti viiniä. Suomen alkoholin käyttäjien keskuudessa havaitut viiniä juomattomien osuudet ovat lähellä EY-maiden keskiarvoja. Oluen suosijoina suomalaiset muistuttavat pohjoisempia EY-maita.

EY-maita koskevassa tarkastelussa oli myös tietoja juomalajikohtaisista juomistiheyksistä (Hupkens & al. 1993, taulukko 3). Jo

Taulukko 7a. Raittiiden osuus ja juomistiheys Suomessa vuosina 1984 ja 1992 ja Euroopan yhteisöissä vuonna 1988

	raitit		juomiskertoja viikossa	
	miehet %	naiset %	miesten keskiarvo	naisten keskiarvo
Suomi 1984	12	27	1,3	0,5
1992	10	18	1,6	0,8
Tanska	2	6	4,7	3,1
Länsi-Saksa	6	9	5,0	2,8
Hollanti	11	24	4,7	3,0
Englanti	14	24	4,1	2,5
Irlanti	24	36	3,1	1,9
Belgia	10	17	5,5	3,7
Luxemburg	11	22	5,0	3,1
Ranska	8	15	6,5	3,6
Italia	10	22	6,5	4,1
Kreikka	6	27	6,0	3,0
Espanja	17	32	7,5	3,9
Portugali	11	33	7,1	3,7
Euroopan yhteisöt	11	22	5,5	3,2

Euroopan yhteisöjä kuvaavat luvut ovat julkaisusta Hupkens & Knibbe & Drop 1993.

yleistä juomistiheyttä koskevista tiedoista voi päätellä, että suomalaisten juomalajikohtaiset tiheydet jäävät alhaisiksi. Suomalaisen viininjuomistiheydet jäävät paljon alle EY-maiden minimien. Oluenjuonnissa suomalaisten miesten juomistiheydet vuonna 1992 alkavat lähestyä Ranskassa ja Italiassa esiintyviä EY-maiden minimejä. Naisten oluenjuontitiheydet vaihtelevat EY-maissa vähemmän. Suomen naiset yltävät juuri ja juuri EY-minimiä edustavan Irlannin naisten yhteen oluenjuontipäivään viikossa.

Edellä jo kävi ilmi, että ateriajuominen on Suomessa harvinaista ja että aterioiden osuus sekä viinien että oluen juomisessa on vähäinen. EY-maissa kaikista haastattelua edeltäneen päivän viininjuomiskerroista 39 prosenttia tapahtui lounaalla ja 40 prosenttia illallisella (Hupkens & al. 1993, taulukko 4).

Suomen vastaavat luvut olivat 3 ja 12 prosenttia vuonna 1984 sekä 6 ja 13 prosenttia vuonna 1992. Kaikista EY-maiden oluenjuontikerroista tapahtui lounaalla 21 prosenttia ja illallisilla 26 prosenttia (Hupkens & al. 1993, taulukko 4). Suomessa olutluvut olivat 4 ja 6 prosenttia vuonna 1984 sekä 3 ja 6 prosenttia vuonna 1992.

**JUOMATAPAMUUTOSTEN SOSIAALINEN
DYNAMIIKKA SUKUPUOLEN, IÄN JA
KOULUTUKSEN MUKAAN SUOMESSA JA
EY-MAISSA**

Hollantilainen EY-maita koskeva raportti perustuu yhden vuoden poikkileikkaustietoihin vuodelta 1988. Voidakseen saada otteen maitten välisen muutoksen dynamiikasta tekijät

Taulukko 7b. Niiden vastaajien osuudet, jotka eivät juo viiniä tai olutta, Suomessa vuosina 1984 ja 1992 ja Euroopan yhteisöissä vuonna 1988

	eivät juo viiniä		eivät juo olutta	
	miehet %	naiset %	miehet %	naiset %
Suomi 1984	16	9	6	23
1992	14	7	5	19
Tanska	2	3	3	18
Länsi-Saksa	12	5	5	23
Hollanti	23	10	14	58
Englanti	23	9	13	63
Irlanti	51	21	7	46
Belgia	10	8	7	22
Luxemburg	8	6	10	45
Ranska	4	4	29	59
Italia	8	14	20	36
Kreikka	6	9	15	27
Espanja	19	14	13	30
Portugali	6	5	18	51
Euroopan yhteisöt	14	9	13	40

Euroopan yhteisöjä kuvaavat luvut ovat julkaisusta Hupkens & Knibbe & Drop 1993.

ovat verranneet keskenään erilaisia mahdollisia juomatapamuutosten etu- ja jälkijoukkoja. Vertailuja tehtiin yhtäältä nuorten (15–25-vuotiaiden) sekä iäkkäämpien (55 vuotta täyttäneiden) välillä, toisaalta pitkän koulutuksen saaneiden (koulutuksessa ainakin 20-vuotiaaksi) ja peruskoulutuksen saaneiden (koulunkäynti lopetettu viimeistään 15-vuotiaana) välillä. Juomatapamuutosten potentiaalisena etujoukkona pidettiin nuoria aikuisia ja pitkälle koulutettuja. Suomen koulujärjestelmän rajoissa ei ole mahdollista päätyä täsmälleen samanlaisiin luokituksiin, vaan rajoina on käytetty peruskoulua ja ylioppilastutkintoa.

Hollantilaisten tekemä tarkastelu perustuu suhdelukuihin, joissa verrataan keskenään nuoria ja vanhoja sekä vastaavasti paljon ja

vähän kouluja käyneitä. Esitämme tässä vain Suomea koskevat luvut sekä EY:n keskiarvoluvut; EY-maita koskevista luvuista yksityiskohtaisemmin kiinnostuneet voivat tutustua itse artikkeliin (Hupkens & al. 1993). Taulukon 8 tiedot kuvaavat oluen ja viinin juomista eri ikäryhmissä. Suhdeluvut on saatu jakamalla nuorten tunnusluku vastaavalla iäkkäämpien luvulla. Jos oletus nuorista etujoukkona pitää paikkansa, ovat suhdeluvut ensimmäisessä sarakkeessa alle ykkösen, muissa sarakkeissa yli ykkösen. Tällöin siis nuoret olisivat vanhoja hanakammin ryhtyneet harrastamaan viinin tai oluen juontia ylipäänsä, tekisivät sitä useammin ja nauttivat näitä juomia suhteellisesti useammin aterioilla. Taulukossa 9 on muodostettu vastaavat suhdeluvut koulutusryhmien välille. Oletettu

Taulukko 8. Kolmen juomatapoja kuvaavan muuttujan ikäpohjaiset suhdeluvut oluelle ja viinille Suomessa vuonna 1992 ja Euroopan yhteisöissä vuonna 1988

	olut			viinit		
	eivät juo olutta	juomiskertoja viikossa keskimäärin	ateria-juominen	eivät juo viiniä	juomiskertoja viikossa keskimäärin	ateria-juominen
Suomi						
miehet	0,3	1,3	0,4	0,4	1,1	0,3
naiset	0,4	1,3	0,5	0,9	1,3	0,5
Euroopan yhteisöt						
miehet	0,4	1,1	0,7	1,5	0,6	0,8
naiset	0,6	0,9	0,6	2,4	0,7	0,9

Euroopan yhteisöjä kuvaavat luvut ovat julkaisusta Hupkens & Knibbe & Drop 1993.

Taulukko 9. Kolmen juomatapoja kuvaavan muuttujan koulutustasopohjaiset suhdeluvut oluelle ja viinille Suomessa vuonna 1992 ja Euroopan yhteisöissä vuonna 1988

	olut			viinit		
	eivät juo olutta	juomiskertoja viikossa keskimäärin	ateria-juominen	eivät juo viiniä	juomiskertoja viikossa keskimäärin	ateria-juominen
Suomi						
korkean tason koulutus/alemman tason koulutus	0,6	1,5	2,4	0,2	3,3	2,5
naiset	0,7	1,3	2,0	0,1	1,8	4,1
Euroopan yhteisöt						
miehet	0,7	1,0	1,2	0,5	0,8	0,9
naiset	0,8	1,0	1,0	0,5	1,0	0,9

Euroopan yhteisöjä kuvaavat luvut ovat julkaisusta Hupkens & Knibbe & Drop 1993.

etujoukko ovat tällä kertaa hyvin koulutetut vastaajat.

Suomessa nuoret juovat olutta yleisemmin ja useammin kuin iäkkäät, mutta harvemmin aterioiden yhteydessä. Nuoret näyttäisivät siis oluen kulutuksen etujoukolta, joka ei kuitenkaan turhaan sotke kaljoittelua syömiseen. Oluen juominen on myös suositumpaa, tiuhempaa ja useammin ateriointiin liittyvää pit-

kän koulutuksen saaneiden keskuudessa kuin vähän koulutettujen joukossa. Naisten ja miesten luvut ovat keskenään likimain samanlaisia. Suhdeluvut ovat myös yleisesti ottaen lähellä ykköstä, mikä merkitsee sitä, että ryhmien väliset erot ovat pieniä.

Viininjuonti näyttää Suomessa kasaantuvan selkeämmin etujoukkoihin kuin oluen juonti. Nuoret juovat viiniä yleisemmin ja useammin,

mutta eivät ole omaksuneet aterioiden yhteydessä tapahtunutta viininjuontia samassa määrin kuin vanhemmat ryhmät. Koulutusryhmätarkastelussa nousee esiin hyvin koulutettujen miesten keskeinen asema viininjuonnin etujoukkona. Myös pitkälle koulutetut naiset erottuvat vähemmän kouluja käyneistä varsinkin siinä, että edellisten viininjuonti keskittyi voimakkaasti aterioihin.

Vertailu EY-maiden tietoihin kertoo, että Suomessa oluen juomisen dynamiikka on samantapaista kuin oluenjuonnin eteneminen eteläisissä EY-maissa. Viininjuonnin sosiaalinen dynamiikka on meillä taas samantyyppistä kuin viinin juomisen leviäminen pohjoisissa EY-maissa. Näin ollen sekä olut että viini ovat Suomessa ”uusia” juomia samalla tavalla kuin kumpikin juomaryhmä erikseen eräissä EY-maissa. Tulkinta voi tuntua ristiriitaiselta, sillä onhan olut ollut vakiintunut ja keskeinen osa suomalaisten juomakulttuuria jo pitkään (vt. Mäkelä & Österberg 1975). Yksityiskohtaisempi EY-vertailu myös osoittaa, että hyvin koulutetun väestön etujoukko asema viininjuonnissa on Suomessa voimakkaampi kuin yleensä pohjoisissa EY-maissa.

KESKUSTELU

Mitä oikeastaan on juomatapojen kansainvälinen yhdenmukaistuminen? Kysymys näyttää olevan monimutkaisemmasta ilmiöstä kuin vain teollisuusmaiden välisten juomatapaerojen kaventumisesta. Juomalajipreferenssien samanlaistuminen ja alkoholin kulutustasojen lähentyminen peittävät taakseen eri aikoina ja eri maissa hyvin erilaisia ilmiöitä. Päältä katsoen näyttäisi siltä, että Suomessa yhdenmukaistumiskehitystä on tapahtunut esimerkiksi EY-Eurooppaan verrattuna, koska juomme enemmän ja olemme siirtyneet miedompiin juomiin. Mutta määrällisesti ajatellen muutos onkin tapahtunut mitä vakiintuneimman juoman, oluen, kulutuksen kasvuun, eikä siihen näytä liittyneen juomistilannevalikoiman monipuolistumista. Päinvastoin

1970-luvulla tärkeäksi alkoholinkäyttötilanteeksi tullut saunominen on eniten vahvistanut asemiaan. Viiniäkin juodaan lähes yksinomaan muissa yhteyksissä kuin aterioilla. Voidaankin kysyä, milloin ”vanha” voikin tulla uudeksi ja kelvata uudenaikaisuuden välineeksi.

1980-luvun Suomessa keskiolut koki renessanssin. Aikaisemmin väheksytty juoma onkin tullut hovikelpoiseksi. Vielä 1970-luvun puolivälissä kirjoitettiin, että ”kukaan itseänsä arvostava mies ei nykyään kehtaisi tarjota keskiolutta anopilleen, saati sitten remonttimiehille” (Mäkelä & Österberg 1975, 8). 1990-luvulla keskiolut on kevyt, terveellinen, taloudellinen ja terassien kantayleisönkin kourissa suosittu vaihtoehto. Tätä kehitystä ovat tukeneet monet 1980-luvun lopun kulttuuri-ilmiöt, hintasuhteiden säätely keskio- luen eduksi ja osaltaan myös se kansainväliselle yleisölle käsittämätön seikka, että suomalaiset intoutuivat rakentamaan satojatushansia uusia saunoja nousukauden aikana (ks. Paakkanen & Simpura 1993). Kohonneen elintason osoittimiksi kelpasivat myös vanhan maailman kaljat ja saunat.

Oluen suosion nousu on läpäissyt koko väestön. Kysymys on todellisesta kansanliikkeestä: olut on hyväksyttävää sekä eliitille että rahvaalle. Viinien suosio on selvemmin rajoittunut eliitin piiriin, mutta siltäkin on ollut laaja koko väestön tuki sekä yleisessä mielipiteessä että massaturismin pohjustamassa kansainvälistymisvalmiudessa. Silti on merkillepantavaa, ettei viiniboomi ole yltänyt kovin pitkälle arkielämään ja sen ateriatilanteisiin. Juomatyyppin ja käyttötilanteiden välinen kytkentä ei ehkä olekaan niin yleismaailmallinen ilmiö kuin kansanomaisesti usein ajatellaan. Jokainen kulttuuri tuottaa kunakin ajankohtana oman sovellutuksensa eri juomatyyppien sopivana pidetystä käytöstä.

Suomen erot EY-maihin ovat suuret, mutta yhtä lailla on tärkeä huomata, että myös EY-maat poikkeavat paljon toisistaan. Kaikki nämä erot vahvistavat sitä käsitystä, että alkoholinkäyttötavat muuttuvat yleensä varsin hi-

taasti. Kunkin kulttuurin omat käyttäytymismallit pitävät sitkeästi pintansa, ja vasta ehkä sukupolven mittaisissa jaksoissa voidaan havaita perusteellisempia muutoksia. Kaikki tämä pitää paikkansa tietysti sillä edellytyksellä, että taloudelliset ja poliittiset olot sekä myös alkoholikaupan järjestelmät pysyvät pääpiirteissään ennallaan. Suuret muutokset, kuten vallankumoukset (Puola 1980-luvulla),

lamat (Suomi 1990-luvulla?) ja alkoholireformit (Suomi 1969, Neuvostoliitto 1985), voivat vaikuttaa syvällisesti myös juomatapoihin. Silti juomatapamuutosten jähmeys ja vanhojen mallien sitkeys ovat silmiinpistäviä. Uudet tavat eivät helposti korvaa vanhoja, vaan tulevat useimmiten niiden lisäykseksi ja saavat usein kussakin maassa oman erityisen tulkintansa.

KIRJALLISUUS

Alkoholitilastollinen vuosikirja 1991. Helsinki: Oy Alko Ab, 1992

Hupkens, Christianne L. H. & Knibbe, Ronald A. & Drop, Maria J.: Alcohol consumption in countries of the European Community: uniformity and diversity in drinking patterns. Addictions, 1993 (ilmestyy)

Mustonen, Heli & Paakkanen, Pirjo & Simpura, Jussi: Työttömyys ja juomatavat lama-Suomessa 1992. Käsikirjoitus, ilmestyy syksyllä 1993

Mäkelä, Klaus & al.: Alcohol, society and the state 1. Toronto: Addiction Research Foundation, 1981

Mäkelä, Klaus & Österberg, Esa: Olut viina- maassa. Alkoholipolitiikka 40 (1975): 6, 255–267 & 290

Noro, Arto: Muoto, moderniteetti ja 'kolmas'. Tutkielma Georg Simmelin sosiologiasta. Väitöskirja. Helsinki: Tutkijaliitto, 1991

Paakkanen, Pirjo & Simpura, Jussi: Alkoholijuomat ja saunominen nyky-Suomessa. Esitelmä Kansallisessa saunasymposiumissa Turussa 31.5.–1.6.1993. Ilmestyy artikkelina syksyllä 1993

Partanen, Juha: Herooinen juominen, myyttinen humala ja suomalainen viinapää. Alkoholipolitiikka 57 (1992): 6, 377–383

Prättälä, Ritva & Helminen, Päivi: Finnish meal patterns. P. 80–91. In: Somogyi, J. C. & Koskinen, E. H. (eds.): Nutritional adaptation to new lifestyles. Basel: Karger, 1990

Pyörälä, Eeva: Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Tutkimusseloste 133.

Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1991
Reader's Digest Eurodata. London: The Reader's Digest Association Inc., 1991

Rossi, Daniele: Alcool: consumi e politiche in Europa. Rooma: Edizioni Otet, 1992

Simpura, Jussi: Drinking contexts and social meanings of drinking. A study with Finnish drinking occasions. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1983

Simpura, Jussi: Beverage specific drinking patterns in four Nordic countries: variation within homogeneous cultures. SIFA Mimeograph no. 7/85. Oslo, 1985. 1985a

Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisen juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1985. 1985b

Simpura, Jussi: Suomalainen viinapää tänään. Ilmestyy Duodecim-lehdessä joulukuussa 1993

Sulkunen, Pekka: Alkoholien kulutus ja elinolojen muutos. Väitöskirja. Vammala, 1980

Sulkunen, Pekka: Alcohol consumption and the transformation of living conditions. In: Smart, R. & al. (eds.): Research advances in alcohol and drug research. Vol. 7. New York: Plenum, 1983

Sulkunen, Pekka: Raittiit. Teoksessa Simpura, J. (toim.): Suomalaisen juomatavat. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1985

Sulkunen, Pekka: The new European middle classes. London: Aldershot, 1992

World Drink Trends 1992. Henley-on-Thames: Produktsehap voor Gedistilleerde Dranken & NTC Publications Ltd, 1992.

ENGLISH SUMMARY

Jussi Simpura & Heli Mustonen & Pirjo Paakkanen: *New beverages and new drinking contexts. Changes in Finnish drinking patterns in 1984–1992, compared with EC countries (Uudet juomat, uudet tilanteet. Juomatapojen muutokset Suomessa ja EY-maissa 1980-luvun puolivälin jälkeen)*

Changes in Finnish drinking patterns and the underlying social and cultural dynamics are examined. Empirical materials from the two most recent Drinking Habits Surveys (which concern the general population between 15 and 69 years of age) are analyzed. The results are compared with a respective study in the EC countries in the late 1980s. The focus of this article is on beverage preferences and drinking contexts. Finland is one of the very few industrialized countries where there has been growth in total alcohol consumption since 1985. This growth paralleled a turn towards milder beverages, from strong to milder medium-strength beer in particular. Today, beer accounts for more than half of all alcohol consumption in Finland. Also, there has been a rapid increase in the popularity of wines, although they are still of marginal

significance. The most general indicators of drinking patterns show a decline in abstinence among women and an overall rise in drinking frequency. A somewhat surprising finding, given the turn towards milder beverages, is that drinking for intoxication has remained constant among men and increased among women. In Finland, alcoholic beverages are still not consumed with meals; the same is true even of wine-drinking. The popular tradition of drinking connected with the sauna has strengthened its position as the most important drinking context. Abstinence in Finland is close to EC medians, whereas drinking frequencies are much lower. In the EC, wine is a new beverage in the north, and beer in the south. In Finland, recent trends in both beer and wine consumption share features of a new beverage. Well-educated people, males in particular, have acted as an avant-garde group in wine-drinking, whereas all socio-demographic groups have contributed to the increased consumption of mild beer. The principal conclusion emerging from this study is that traditional drinking patterns persist, regardless of changes in beverage preferences.

KEY WORDS:

Alcohol research, beer, drinking habits, EC, females, Finland, males, survey